

hiçbir uyumsuzluğa rastlamadan örtüşmektedir. Gerçi, Collingwood Hegel'in sistemi içinde geçen "tanrı", "akıl" gibi kavramların hegelci düşüncenin seküler (bir anlamda metafizik olmayan) yanını zedelediğini, insanların tarihin tek üreticisi olduğu fikrine zarar vermediğini iddia etse de, bunun böyle olmadığı da bu çalışmada gösterilmişti.(bkz:B/1) Collingwood'un Hegel'i kendi bakış açısının kalıpları içinde yorumlaması (her ne kadar Hegel'in de çekmecelemece olduğunu belirtse de), Hegel'in doğa-tarih ayrımını kendi tarih yaklaşımına uyan ölçütlerle kurduğunu düşündürmüştür. Oysa bu noktada kabul ettikleri ayrımında ne kadar ortaksalar, bu kabullerinin kaynağı konusunda, genel eğilimleri açısından tamamen farklı düşünmektedirler. Collingwood açıkça bu noktada Hegel'in içinde yer aldığı metafizik tutumun oluşturduğu açmazı (ki Collingwood bu tür metafiziklerin de işe yarayabileceğini söyleyerek bu açmazın sınırlarını, hiç olmazsa yaratacağı sıkıntılar açısından daraltmaya çalışır) düşünmemektedir. Onun doğa ile tarihi birbirinden ayırmasındaki ölçüt hem Hegel'inkinden farklıdır, hem de bu ölçüt farklılığı nedeniyle Hegel'deki ayrım yüzeyselken, onun ayrımı **öznelikler** açısından gerçekleştirilen çok daha temelli bir ayrımdır. Öyle ki burada artık bir ayrımdan çok, bir **karşıtlıktan** söz etmek olanaklı gözüktür. Oysa, Hegel'in yüzeysel ayrımı hiçbir biçimde karşıtlık olarak değerlendirilebilir gözükmemektedir.

KAYNAKLAR

COLLINGWOOD, R. George *Tarih Tasarımı*, (Çev.) Kurtuluş Dinçer, İstanbul, Ara Yay., 1990

HEGEL, G.W.Friedrich *Hukuk Felsefesinin Prensipleri*, (Çev.) Cenap Karakaya, İstanbul, Sosyal Yay., 1991

----- *Tarihte Akıl*, (Çev.) Önay Sözer, İstanbul, Ara Yay., 1991

KOJEVE, Alexandre "Öncesiz-Sonrasızlık, Zaman ve Kavram Üzerine Bir Not" *Felsefe Araştırmaları* (Çev.) Hakkı Hünler (130-149.sf); Alanya :

STACE, W.T. *Hegel Üzerine*, (Çev.) Murat Belge, Ankara, V Yay. 1986

İLETİŞİM ADRESİ

Dr. İbrahim DAŞKAYA
e-posta: i_daskaya@yahoo.com

MENKİBELERİYLE SADREDDİN-İ KONEVİ

Yard. Doç. Dr. M. Emin AGAR

Sakarya Üniversitesi

Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü

ÖZET

Sadreddin-i Konevî, üzerinde daha çok çalışmanın yapılması, bir çok monografilerin gerçekleştirilmesi gereken ve İslâm dininin Türk milletinin idrâkine uygun gelmesinde önemli bir bilgin, sufi ve düşünürümüzdür. Bu yüzden makalede, önce kısaca Sadreddin-i Konevî ve eserleri tanıtıldıktan sonra, menakıb kitaplarında hayatının bazı noktalarının nasıl anlatıldığı tespit edilmiştir. Bu noktalar tarihî gerçeklerle de karşılaştırılmıştır. Ancak makalede asıl amaçlanan, Sadreddin-i Konevî'nin menkıbelerinde nasıl anlatıldığıdır.

ANAHTAR KELİMELER: Sadreddin-i Konevî, İbn Arabî, Mevlâna, Menkıbe

ABSTRACT

Sadreddin-i Konevî is an important savant, sufi and thinker on whom studies be done and many monographs should be published; mainly because he introduced Islamic religion in a way suitable to the understanding of the Turkish people. For this reason, in the article, first, Sadreddin-i Konevî and his works are briefly described and then how some points of his life are narrated in legendary books is determined. These points are compared with the historical facts as well. But the main concern has been how his life is reflected in the legendary stories.

KEY WORDS: Sadreddin-i Konevî, Ibn Arabî, Menkıbe

1. GİRİŞ

Konya, on üçüncü asırda çok zengin bir kültür hayatına sahiptir. Mevlana Celaleddin, Şems-i Tebrîzî, Müeyyedüddin-i Cendî, Fahreddin-i Irakî, Ahi Evren (Nasîrüddin-i Hâyî), Şerefeddin-i Kayserî, Necmüddin Dâye, Siraceddin-i Urnevî, Evhadüddin-i Kirmanî, Zeynüddin-i Sadaka gibi büyük sûfiler; Alaüddin Keykûbâd, Atabek Arslan Doğmuş, Sahip Ata Fahreddin gibi devlet adamları ile ve en önemlisi gelmiş geçmiş mutasavvıfların en büyük ve en meşhurlarından Muhyiddin İbn Arabî bu devir Konya'sının renkli simalarını meydana getirmektedir. Bu şahıslar kadrosuna

Sadreddin-i Konevî'yi (yk. 1210-1274) ve babası Mecdeddin İshak'ı (öl. Yk. 1215-16) da ilave etmemiz gerekmektedir.

2. Hayatı ve Eserleri

Sadreddin-i Konevî, üvey babası ve müşşidi olan İbn Arabî'yle babası Mecdeddin İshak vasıtasıyla tanışmıştır. Babası da büyük sūfînin manevî halkasına dahil olmuş, onunla birlikte hacca gitmiş, Ruhü'l-Kuds ve Tacü'r-Resâil adlı eserlerini kendisinden okumuş, daha sonra Konya'ya gelmişlerdir. Daha sonra Necdeddin İshak Malatya'ya sultanın oğluna öğretici olarak gönderilmiş; İbn Arabî bir çok yer gezdikten sonra Malatya'ya talebesinin yanına gelmiştir. Bir müddet sonra Mecdeddin İshak vefat eder. Vasiyeti üzerine dul eşi ile İbn Arabî evlenir ve yedi yaşlarında olan Sadreddin-i Konevî'nin eğitimiyle yakından meşgul olma imkânı ortaya çıkar. Bu durum menkıbelere de yansımıştır (Regâyibü'l-Menâkıb, 3a/18-4b/16). Böylelikle İbn Arabî'nin dizinin dibinde, onun maddî ve manevî terbiyesi altında büyümüş ve Aksaraylı Kerimüddin Mahmud'un ifadesiyle "Selçuk ülkesinin ikinci imanı, bütün zamane şeyhlerinin, bilgînlerinin en seçkini, devrinin ikinci İmam-ı Azam'ı," sayılırdı. ⁽¹⁾

Sadreddin-i Konevî bir çok eser verdikten sonra 1274 yılında Konya'da vefat etmiştir. Eserleri şunlardır:

1. Miftahü'l-Gayb: Sadreddin-i Konevî'nin en önemli eseri kabul edilmektedir. Müellif bu eserinde ilahî ilmin, bir bilim dalı olarak inşasına çalışmıştır. İlahî ilim konusu, problemleri, başlangıcı ve metodu olan bağımsız bir daldır.

2. en-Nefehatü'l-İlahiyye: Müellifin bir taraftan kendi manevî tekâmülünü ve tecrübelerini açıkladığı, diğer taraftan da Miftahü'l-Gayb'da ortaya konan fikri ilham ve keşiflerle destekleyen ve nihayet, kendi hayatı ve İbn Arabî ile münasebeti hakkında en fazla bilginin bulunduğu bir eserdir.

3. el-Fukûk fi Kelimât-ı Müstenidât-i Fusûsi'l-Hikem: İbn Arabî'nin Fusûsu'l-Hikem adlı eseri üzerine yazılmış, kısa, fakat önemli bir şerhtir.

4. el-Mürâselât: Bu eser Sadreddin-i Konevî ile Nasirüddin arasında, çeşitli problemlerin konu edildiği mektuplaşmalardır. Bu Nasirüddin'in kimliği konusunda ihtilaf vardır. Eski müelliflerden Camî'nin rivayetine göre bu kişi Nasirüddin-i Tûsî'dir. Fakat bu

rivayet iki asır sonraya aittir. Son yapılan çalışmalarda bu kişinin Ahi Evren lakaplı, Nasirüddin-i Hôyî olduğu iddia edilmiştir. ⁽²⁾

5. en-Nusûs fi Tahkîki Tavri'l-Mahsûs: Hacim olarak küçük, ancak etkili kitaplardan biridir. Bu kitapta "nas" şeklinde adlandırıldığı her bölümde varlıkla ilgili çeşitli problemler ele alınmaktadır.

6. Kırk Hadis şerhi: İslâm âleminde çok güzel bir geleneğe uymak için kaleme alınmış bir eserdir. Ancak kitapta yirmi sekiz hadis ele alınmış ve tasavvufî bakış açısıyla açıklanmıştır.

7. Şerhu Esmâillahi'l-Hüsna: Bu eserinde müellif Allah'ın doksan dokuz ismini açıklamıştır.

8. İcâzü'l-Beyân fî Te'vîli Ümmi'l-Kur'ân: Müellifin en hacimli eseridir. Fatiha suresinin tefsiridir. Ancak eser, Konevî'nin ele almış olduğu bütün konularla ilgili fikirlerini ihtiva etmektedir.

9. Tabsiratü'l-Mübtedi ve Tezkiretü'l-Müntehâ: Farsça bir eserdir. Ancak bu eserin sadreddin-i Konevî'ye değil, Ahi Evren'e ait olduğu iddia edilmiştir. Başka hiçbir eseri Farsça yazmayan müellife ait olmaması yakın bir ihtimaldir. ⁽³⁾

Bunların dışında da birkaç risalesi vardır. ⁽⁴⁾

Sadreddin-i Konevî'nin hayatının bazı kesimleri menkıbelere konu olmuş ve değişik şekillerde anlatılmıştır. Özel olarak Sadreddin-i Konevî'ye ayrılmış menkıbelerin toplandığı eserler de kaleme alınmıştır. Bunların en önemlisi **Regâyibü'l-Menâkıb** adını taşımaktadır. Şeyh Musa Sadrî (5) tarafından on altıncı asırda telif edildiği anlaşılan eserde bir kaç dışında çoğunlukla Sadreddin-i Konevî'nin başından geçen olaylar hikâye edilmiştir. Bizim kullandığımız nüsha Ali Emirî, Şer'iyye: 1133 numarada kayıtlı olan nüshadır. İstinsah tarihi (Hicrî 1090/Milâdî 1687) dir. Telif tarihinden 84 yıl sonra istinsah edilmiştir. Yirmi iki varaktan oluşan bu eserin başına Menâkıb-ı Heft Velî başlığı konmuş, ancak eserin içinde kitabın gerçek adı çok açık olarak belirtilmiştir. Bilinen nüshalar içinde en eski ve en sağlamı kabul edilebilir.

2.1. Sadreddin-i Konevî'nin Annesi ile İbn Arabî'nin Evlenmesi

"...Ba'de ez-ân diyâr-ı Râm'a gelüp Sadr'ı irşâd ve ilm-i ledînnîyi ana imdâd idem. Ve Malatyya'da karâr itdüm. Sadr'ı

irşâdda çok tefekkür ve tezekkür itdüm. Âhır, vâlidesini almakdan daha âsân tarîke revân olmadum." Bir gece Şeyh-i Ekber hazretleri peder ve mâderleri ile sadr'un vâkı'alarına girüp didüm ki ehl-i semâ bu hümayı bana hem-cenâh itmişdür. Lâzım oldu ki zemînde siz daht ol dürr-i semîni teslim idesiz ki irşâd-ı ilm-i ledünnîyi ana imdâd itsem gerek. Öyle olsa üç def'â vâkı'a görüp "Lâ taksus rü'yake" ile âmil olup birbirinden hicâb idüp rûy-ı vâkı'adan keşf-i nikâb itmediler.

İkinci, üçüncü gece vâkı'a tekrâr olıcak, bî-ihityâr esrârı birbirine izhâr idüp ol sümâda bir şeyh-i mağribî üç keredür bir acîb ma'nâ teklîf ider diyü söyleştiler. Sultan bildi ki vâkı'a rahmanîdür, pes sultân bir münâdiye buyurdu ki Muhyî'd-dîn nâm bir meşâyih-i izâmudan bir pîriün sultândan bir hâceti var imiş, gelsün ki makbûldur ve atıyye ve ihsân anın hakkında kemâ-kân mebzûldur diyü nidâ itdürdü. Şeyh-i Ekber ki bu sadâ-yı pür-nevâyı istimâ buyurıcak gelüp sultan ile sohbet ve mâ-beynlerinde nihâyet ülfet ve mahabbet olup vâlîde-i Sadr, sultânun câriyesi idi, ol serv-i bâğ-ı cinâni, sultân âzâd idüp, Şeyh-i Ekber Hazretlerine nikâh itdi. Bu hümay-yı ankâya hem-cenâh itdi. ..." (RM 3a/17-3b/19)

"...Bundan sonra Rum ülkesine gelip Sadr'ı irşad ve ledünnî ilmi ona yardımcı edeyim. Ve Malatya'da karar kıldım. Sadr'ı irşad (konusunda) çok tefekkür ve tezekkür ettim. Sonunda annesini almaktan daha kolay bir yol bulamadım. Bir gece annesinin, babasının ve Sadr'ın rüyalarına girip dedim ki 'Gök ehli bu hümayı bana eş yapmıştır. Siz de yeryüzünde bu inciye bana teslim etmelisiniz ki ledünnî ilmi irşadını ona yardımcı yapmam gerek. Bu şekilde üç defa rüya görüp 'rüyanı anlatma' (emri) ile amil olup birbirinden utanıp gördüklerini açığa vurmadılar. İkinci, üçüncü gece rüya tekrarlanınca, elde olmayarak, sırları birbirlerine açıklayıp 'bu simada bir mağripli şeyh üç keredir bana şaşırtıcı bir şey teklif etmektedir.' diye konuştular. Sultan bu rüyanın rahmanî olduğunu anlayınca, münadilere 'Muhyiddin-i Arabî adlı, büyük şeyhlerden bir pirin sultan bir isteği varmış. Gelsin. (İsteği) kabul edilmiştir ve Onun hakkında bol miktarda bağışlar ve hediyeler, ihsanlar vardır.' şeklinde bağırımlarını emretti. Şeyh-i Ekber bu sesi işitince gelip sultan ile sohbet (etti). Aralarında büyük bir muhabbet ve yakınlık meydana gelip, cennet bağının servi olan Sadr'ın annesini-ki onun cariyesiydi-azad edip, Şeyh-i Ekber hazretlerine nikâhladı. Bu anka hümasını eş yaptı...

Burada Sadreddin-i Konevî'nin babasının sultan olduğu, annesinin ise sultan cariyesi olduğu söylenmiş, annesini, gördükleri rüya üzerine azat edip İbn Arabî ile evlendirdiği belirtilmiştir. Sadreddin'in babası bir sultan değil, şehzadelere ders veren bir öğretici ve Selçuklular katında saygıdeğer bir konumda bulunan tarihî bir kişiliktir. Bu bakımdan ne babasının sultanlığı, ne de annesinin cariyeliği söz konusudur. Bunlar Keklik'in de isabetle belirttiği gibi hayal mahsulüdür (6). Bu hikâyelerin yakıştırılmasının sebebi, Sadreddin ile Muhyiddin arasındaki hoca-talebe ilişkisi olmalıdır. Babası Mecdeddin İshak, İbn Arabî'nin öğrencilerinden ve bağlılarından biriydi. Daha Sadreddin dünyaya gelmeden önce birlikte, Hicaz, Musul, Şam gibi merkezlerde derslerini gerçekleştirdiler. Daha sonra M. İshak'ın daveti ile Anadolu'ya gelmiş olan İbn Arabî bir müddet sonra tekrar Hicaz'a dönmüştür. İkinci gelişinde Sadreddin'in annesiyle evlenip üvey babası olmuştur (7).

2.2. Sadreddin'in Eğitimi ve Yetiştirilmesi

"... Ba'de Şeyh Hazretleri Sadr'ı riyazet itdürmeğe şurû eyledi. Vaktâki şems-i hakikât ayn-ı hüviyyetden tulû itdi, kuvvetle mücâhede ider oldu. ...Sadr'un mücâhedesini bir hadde varmış idi ki def'-i nevm için zehîle girüp kendüni minâre-misâl bir mürtefi yere çıkarup resenün ucun kendü eliyile tutardı ki nevm târî olup, düşüp helâk olması hayfından dâimâ bî-dâr olurdu. Bir gün Sadr'un vâlidesine birkaç hatunlar didiler ki 'Sen sultân hatunısın. Bir pîr-i mağribîye vardun hâlün nicedür ve kıyl u kâlün nedir? 'Cevâb virüp didi ki' Hâlüm hâb ve ma'îşetüm mergûbdur. Feemmâ göziüm nûri oğlum Sadr, dürr-i yetim gibi bir dânedür. Halvet anun ne bâbidur ki müdâm âb-ı hayât gibi zulumât içinde ve sadeğ gibi mekânı bir tehî hânedür. Şeyh kendi murg etleri yer ve şeker şerbetleri içer. Ol âfitâba arpa etmeği dahu virmez. Niçe gün geçer yimeyüp içmeyüp melek gibi anı kimesne görmez oldu. Bu hüsn ile ki Yûsuf misâl ki nikâb ile yürüyordu. Âdem hicâb idüp ol perîye bakmaz oldu. Bundan gayri' uyhusun uçurmak için zehîle koyup asar. Ma'sûm pâkdür. Gaflet iğe uyursa helâk olma ihtimâli vardır.... O gece gelüp Şeyh, hatunı ile tââm yedi. Ba'de Şeyh emreyledi ki hatunı murgun kemiklerini bi't-tamâm cem itdi. Hemâri Şeyh 'Bismillah, kum yâ dücâc, bi-iznillah' didi. Fi'l-hâl emr-i Zü'l-Celâl ile hayât bulup ve kanatlanup uçdı. Şeyh hatunına teveccüh idüp buyurdu ki 'Oğlum böyle itdüğü vakt murg eti yiye'.

Hatun Şeyh'in ayağına baş ve yüz sürüp, i'tizâr idüp derûn-ı dilden istiğfâr idi..." (RM 4a/2-4b/11)

"Sonra Şeyh Hazretleri, Sadr'ı riyazet ettirmeye başladı. Hakikat güneşi ondan doğunca, kuvvetli bir şekilde çalışıp çabalıyordu. Sadr'ın mücahedesini ol dereceye varmıştı ki uykuyu açmak için bir zembile girip, kendini minare gibi bir yüksek yere çıkarıp, mızrağın ucunu kendi eliyle tutardı ki uyku galip gelip düşüp helâk olma korkusundan daima uyanık olurdu. Bir gün Sadr'ın annesine birkaç kadın dediler ki: Sen bir sultan hanımıydın. Mağripli bir ihtiyarla evlendin. Halin nasıldır? Cevap verip dedi ki: Halim güzel ve geçimim iyidir. Ancak gözümün nuru oğlum Sadr inci gibi tektir. Halvet onun neyinin kapısıdır ki abı hayat gibi karanlıklar içinde, sedef gibi mekânı boş bir yerdir. Şeyh kendisi kuş etleri yer, şeker şerbetleri içer. O güneşe arpa ekmeği bile vermez. Bir çok gün yemeden içmeden geçer. Melek gibi onu kimse görmez. Güzelliğiyle Yusuf gibi peçeyle dolaşıyordu, insanlar utanıp o periye bakmaz oldu. Bundan başka uykusunu kaçırmak için zembile asar. Masum temizdir. Gafletle uyursa helâk olmâ ihtimali vardır. 'O gece, Şeyh gelip hanımıyla yemek yedi. Sonra hanımına kuşun kemiklerini toplamasını emretti. Şeyh 'Allahın adıyla. Ya tavuk kalk Allah'ın izniyle.' Dedi. Celal sahibi Allah'ın emriyle canlanıp, kanatlanıp uçtu. Şeyh hanımına yönelerek 'Oğlun bunu yaptığı zaman kuş eti yesin.' Hanım Şeyh'in ayağına kapanıp özür diledi ve gönülden tövbe etti. ..."

2.3. Sultan Alaaddin Keykubad ile Tanışması

Sadreddin-i Konevî'nin Sultan Alaaddin ile karşılaşması da şu şekilde anlatılmaktadır:

"... Malatyya'dan hicret idüp Konya'ya gelüp Çeşme Kapısı içindeki mescide imamet hizmetinde kıyâm idi. ...Sultan Alaüddin (a.r.v.r) zamânı idi. Nâgâh bir şahdan zî-krîmet, mu'teber bir cevher geldi. Sultân Alaüddin kuyumcu başını getirüp emr idi ki cevheri tezhîb ve bir acîb terfîb idüp kemâlâtını harc ve bir nice cevâhîr derc it ki evvân-ı dîvâna asalar. Cilve-gâh ola. Kuyumcu başı ol cevheri dest-mâline koyup hayretle giderken düşürdi. Sultân Alaüddin cevheri düşdüğün görüp sahib Ata ki sâhib-i kerâmet, makbûl bir vezîr idi, ana cevheri hîfz it diyü virdi. Kuyumcu başı gam-hânesine gelüp dest-mâl ile cevheri nâ-bedîd olmuş göricek havfından behresi çâk olup karîb oldi ki helâk ola. Şol dem aklı başına geldi ve pür-gam ve pür-elem hâlini hazret-i Şeyh Sadriüddin-i Konevî ki imâm idi, ana arz itmege

geldi. Şeyh buyurdu ki "Ey üstâd-ı cihân eger keşf-i râz itmezsen cevher ele girmek âsândur." diyü ahd ü peymân mâbeynlerinde cereyân idicek Şeyh emr idi. Bir mikdâr hâk getürdi. Cevherün büyüklüğüne mikdâr idi (didi). (Kuyumcu başı) didi ki beyza-i mürg kadar var idi. Şeyh mübârek ağzı yarıyla ol hâki tahmîr idüp güneşde kurutdı. Bî-nazîr ve bî-hemtâ bir cevher oldi.... Şeyh Hazret(ler)i cevheri kuyumcu başına virüp, kuyumcu başı dahı kemâ-kân amel idüp Sultân Alaüddin hazretlerinin nazar-ı şerîflerine götürdi. Sultan bu cevheri göricek mütehâyir ve müşkîn halline muntazır olup Sâhib Ata'ya nazar idüp buyurdılar ki cevheri getüre. Sâhib Ata bi-aynihi dest-mâl ile cevheri meydana getürdi. Kuyumcu başına lâzım oldi ki keşf-i esrâr idüp mâcerâyı ikrâr eyleye. Çün ki gizli genc ya'nî Şeyh'i izhar idüp haber virdi. Sultân Alaüddin Şeyh'e ziyârete gelüp ve bey'at idüp kemer bağladı." (RM 4b/15-5b/9)

"...Malatya'dan göç edip Konya'ya gelip Çeşme Kapısı içindeki mescide imam olmuştu. ...Sultan Alaaddin zamanıydı. Bir gün bir sahtan kıymetli, itibarlı bir mücevher geldi. Sultan Alaaddin kuyumcu başını getirip cevheri süslemesini ve görülmemiş bir şekilde düzenlemesini, değerini daha arttırılarak, Divân salonuna asılacak bir hale getirilmesini emr etmiş. Kuyumcu başı o mücevheri mendiline koyup giderken düşürmüş. Sultan Alaaddin mücevherin düştüğünü görüp keramet sahibi ve makbul bir vezir olan Sahip Ata'ya koruması için verdi. Kuyumcu başı evine gelip mendil ile mücevheri kaybolmuş görünce korkusundan neredeyse helak olacaktı. O an aklı başına geldi ve gamlı ve elemli bir şekilde halini Şeyh Sadreddin-i Konevî'ye açmaya gitti. Şeyh de eğer, sırları açıklamazsa mücevheri elde etmenin kolay olduğunu söyledi. Aralarında yeminleşme olunca Şeyh'in emriyle bir miktar toprak getirdi. Mücevherin büyüklüğü ne kadardı diye sorulunca kuyumcu başı kuş yumurtası kadardı, dedi. Şeyh mübarek tükürüğüyle o toprağı hamurlaştırdı ve güneşte kuruttu. Benzersiz bir mücevher oldu.... Şeyh Hazretleri mücevheri kuyumcu başına verip, kuyumcu başı da denildiği gibi hareket edip Sultan Alaaddin Hazretlerine götürdü. Sultan bu mücevheri görünce şaşkın ve bu meselenin çözümünü bekleyerek Sahip Ata'ya mücevheri getirmesi için baktı. Sahip Ata aynı şekilde mendil ve mücevheri getirdi. Kuyumcu başının sırrı açıklayıp mâcerâyı anlatması gerekli oldu. Gizli hazinayı yani Şeyh'i açıklayıp haber verdi. Sultan Alaaddin Şeyh'i ziyaret ederek kendisine biat etti ve kemer bağladı...."

Hadiseyi bu kadar ayrıntılı bir şekilde anlatan başka bir kaynak yok. Ama bu anlatılanlardan hareketle Sultanın Sadreddin-i Konevî ile Konya'nın dış mahallelerinden Çeşme Kapısı veya Der-i Çeşme diye adlandırılan bir mahallede karşılaştıklarını ve yakınlıklarının bu şekilde başladığını söyleyebiliriz.

2.4. Mevlânâ ile Yakınlaşmaları

İlk zamanlar Mevlânâ ile Sadreddin-i Konevî'nin araları iyi değildi; ancak daha sonraları çok iyi dost oldular. Hatta Mevlânâ cenaze namazını Sadreddin'e vasiyet etmişti. Dostluklarının başlangıcı menkıbelerde şöyle hikâye edilmiştir:

"... Şeyh Sadrüddin-i Konevî Hazretlerinin ibtidâ hâlinde Hazret-i Mevlânâ hakkında azîm bir inkârı var idi. İtifâkî vâkıada gördü ki Hazret-i Mevlânâ'nun mübârek ayağını ovar. Uyanup istiğfâr eyledi. Ve yine hâba vardı. Yine evvelki gibi gördü. Hattâ üçüncü def'a hizmetkâra buyurdu ki çerağ rûşen eyleye ve fulân kitâbı getir. hizmetkâr çün ki geldi, gördü ki nerdübân başında Hazret-i Mevlânâ oturur. Hazret-i Şeyh'e haber virdi. Şeyh kabûl eylemeyüp kendüsü gelüp gördü ki Hazret-i Mevlânâ hâzırdur. Ba'de's-selâm birbirini kuçdılar. Hazret-i Mevlânâ buyurdu ki "Melûl olup ma'nüden istiğfâr eylemen. Gâh biz sizün ve gâh siz bizim hizmetümüzde olalum. Mâ-beynimizde heme âşinâlukdur, bigânelik değüldür." diyüp gâyib oldı. Bu kez Hazret-i Şeyh'ün hayreti ziyâde olup sabâh olıcak itifâkî Kâdî Siracüddin, Hazret-i Şeyh'e geldi. Bî-nihâye fütûh husûlundan sonra nihâyet meclisde Şeyh Hazretleri, Hazret-i Monla Celalüddin ile vâkî olan ahvâli zikr idüp buyurdular ki 'Bu merd-i merdâne müeyyed min indillahdur. Kibâb-ı izzetde mestûr olanlardandur....' diyü tahsinler idüp inkârdan vaz geldiler." (RM 17b/18-18a/18; MA, II, s.334-335)

"Şeyh Sadreddin-i Konevî'nin ilk zamanlarda Hazret-i Mevlânâ hakkındaki düşünceleri olumsuzdu. Onun veliliğine inanmıyordu. Tesadüfen rüyada Hazret-i Mevlânâ'nın mübarek ayağını ovduğunu gördü. Uyanıp istiğfar etti. Yine uykuya vardı. Yine önceki gibi gördü. Üçüncü defada ayını şey olunca, hizmetçiye mumu yakmasının ve falan kitabı getirmesini emretti. Hizmetçi gidince, merdiven başında Hazret-i Mevlânâ'nın oturduğunu gördü, Hazret-i Şeyh'e haber verdi. Şeyh inanmayıp, gelerek kendisi bakınca Mevlânâ'nın orada olduğunu gördü. Selamlaştıktan sonra kucaklaştılar. Hazret-i Mevlânâ "Melul olup rüyadan dolayı tövbe etmeyin. Bazen biz sizin hizmetinizde

olalım, bazen siz bizim hizmetinizde olun. Aramızdakiler tanışıklıktır ilgisizlik değildir." diyerek kaybıldı. Bu kez Sadreddin-i Konevî'nin hayreti daha da arttı. Sabah olunca tesadüfen Kadı Siraceddin Hazret-i Şeyh'e geldi. Sonsuz fetihler meydana geldikten sonra toplantıda Şeyh Hazretleri Hazret-i Mevlânâ Celâleddin ile meydana gelen halleri anlatıp şöyle dedi: Bu yiğitler yigidi Allah'tan desteklenmiştir. Allah'ın gizli velilerindedir..." diye övgülerle inkârdan vazgeçtiler..."

2.4.1. Mevlânâ'nın Cenaze Namazını Kıldırması

Biyografisi bakımından önemli noktalardan biri de Mevlânâ'nın cenaze namazını kıldırması için Sadreddin'e vasiyet etmesidir. Kendi vefatından bir yıl kadar önce meydana gelen vefat hadisesinde vasiyet gereği namazı Sadreddin-i Konevî kıldırması ve bu esnada olağan dışı şeyler yaşanmıştır. Sadece Sipehsâlâr'da, Sadreddin-i Konevî'nin namazı kıldırmadığı, en sonunda yanında bulunan Kadı Siraceddin-i Urmevî'nin kıldırıldığı rivayet edilmektedir (8). Ama galip olan ihtimal Sadreddin-i Konevî'nin kıldırmasıdır.

"...Hazret-i Mevlânâ Celalüddin vasiyyet buyurdular ki vefâtumda namâzumı Şeyh Sadrüddin-i Konevî kıla. Ba'de vefâtuhu erkân-ı şer' üzere cenâzeleri kalkup yigirmi yerde cemâat-ı kesire turup ekbir ve erbâb-ı maârif didiler ki 'müridleri sabâhdan cenâzesini çıkarup çok sa'y eylediler. Ahşam namâzına karîb ravza-i mübârekesine ancak yetişdi. Altı kerre tâbûti pârelenüp yine tecdîd eylediler. Bundan ma'da namâzı kılınacak mahalde vasiyetleri mücebince Şeyh Sadrüddin-i Konevî namâzı kılmağa niyyet idüp şurû idicek, Şerîfüddin-i Kayserî rivâyet ider ki Hazret-i Şeyh ilerü gelicek hemân bir na'ra urup yıkıldı. Bir sâ'at mikdârı lâ-ya'kul oldı. Ba'de yine na'ra urup yıkıldı. Üçüncide namâz-ı şerîflerini edâ idüp Hazreti getürdiler. Şeyh Sadreddin-i Konevî Hazretlerinden na'ra urmalarınınun sebebin suvâl eylediler. Cevap buyurup evvelki na'rada Hazret-i Mevlânâ âşikâre buyurdu ki "Yâ Şeyh ! Meyyit namâzı mı kılursın?" diyü buyurdular. Tahammül idemeyüp yıkıldum. İkincide nazar eyledüm. Gördüm bir saf rûhânîler. Anların dehşetinden na'ra urdum. Zirâ cümlesi erbâb-ı gazâ gibi yaslu sûretde ağlaşuklar. 'Bu merdüm-dâne dünyâya geldi ve gitdi. Ululuğu anlanmadı.' diyü teessüf iderler." (RM 1b/13b/13; MA, I, s.390).

" Hazret-i Mevlânâ ölümünden sonra cenaze namazını Şeyh Sadreddin-i Konevî kılsın diye vasiyet etti. Ölümünden sonra dinî esaslara uyularak cenazesi kaldırılıp yirmi yerde büyük topluluk

meydana geldi. Büyükler ve marifet sahipleri (şöyle) dedi: Müritleri sabahtan cenazesini, çıkarıp, çok çalışmalarına rağmen ancak akşam namazına yakın mübarek ravzasına ulaştırabildiler. Altı kere tabutu parçalandı ve yenilendi. Bunun dışında namazı kılınacak yerde, vasiyetleri gereği Şeyh Sadreddin-i Konevî namazı kılmak için öne çıkınca – Şerifüddin-i Kayserî rivayet ediyor- o anda bir nâra atıp yere yıktı. Bir saat kadar baygın kaldı. (İkincide) yine nâra atıp yıktı. Üçüncüde namazı eda edip Hazreti götürdüler. Şeyh Sadreddin-i Konevî Hazretlerinden nâra atmalarının sebebini sordular. (Şöyle) cevap verdi: “İlk nârada Hazret-i Mevlânâ açıkça “Ey Şeyh meyyit namazı mı kılarınsın?” diye sordu. Tahammül edemeyip yıkıldım. İkincide, baktım, bir saf ruhanîleri gördüm. Onların dehşetinden nâra attım. Çünkü hepsi gaziler gibi yaşlı şekilde ağlaşırlar, ‘Bu gözbebeği dünyaya geldi ve gitti, büyüklüğü anlaşılmadı’ diye üzüldülerdi...”

2.5. İbn Arabî ile Aralarının Açılması

Üvey babası ve hocası olan Muhyiddin-i İbn Arabî ile Sadreddin'in aralarına bir soğukluk girmiş, bir müddet birbirlerinden uzaklaşmışlar, ancak daha sonra araya giren âlimlerin yardımlarıyla, bu durum ortadan kaldırılmıştır. Bu olay menkıbelere şöyle yansımıştır:

“... Şeyh Muhyiddin-i Arabî Hazretleri ile Şeyh Sadrüddin'in aralarında bir bürûdet vâki olup bu cihetden Şeyh Muhyiddin-i Arabî Hazretleri münfail olup Şeyh Sadrüddin'i kendülerinden irak itmiş idi ve nice kerre Mısır'ın uluları ve mu'teberleri şefâat idüp barıştırmak istediler. Ve Şeyh Muhyiddin-i Arabî Hazretleri icâbet eylemedi. Şeyh Sadrüddin-i Konevî Hazretleri bir gün işitti ki Şeyh Evhadüddin hizmet-i Mısır'a gelmiş. Fî'l-hal turup Şeyh'in katına geldi. Ve Şeyh Muhyiddin-i Arabî Hazretleriyle kendi mâ-beyninde vâki olan ahvâlî arz eyledi. Ve tavakku eyledi kim Hazret-i Şeyh Evhadüddin aralarına mutavassıt olup vâki olan bürûdeti def eyleye. Bundan sonra bir gün Evhadüddin-i Kırmânî Hazretlerinin Şeyh Muhyiddin-i Arabî Hazretleri hizmetine gelüp birbiriyle müşerref olduklarından sonra Şeyh Evhadüddin, Şeyh Sadrüddin'in takrîr-i kelâmını ve menâkıbını derc eyledi ve tahsînler idüp mübâlağa sitâyişler buyurdu. Şöyle kim kendi şânından a'lâ tutdı ve ahsen tarikiyle ve kuvvet-i câzibeyle ol hâsıl olan küdâreti Şeyh Muhyiddin-i Arabî Hazretlerinin mübârek hâtırlarından zâyil eyledi. Şöyle kim yine Şeyh Sadrüddin Hazretlerine tâlib oldu. Ve Şeyh Sadrüddin'e bir

âdem gönderüp anda hâzır itdi. Ve ikisiniin aralarında olan bürûdeti giderdi. Ve gönülleri safâ bulup birbirine varmak gelmek eylediler...” (RM 19b/2-20a/5).

“Şeyh Muhyiddin-i Arabî ile Şeyh Sadreddin'in arasında bir soğukluk ortaya çıkmış, bu bakımdan Şeyh Muhyiddin-i Arabî Hazretleri kırılmış ve Şeyh Sadreddin'i kendisinden uzaklaştırmıştı. Bir çok kez Mısır'ın ileri gelenleri şefaet edip barıştırmak istedilerse de Şeyh Muhyiddin-i Arabî Hazretleri kabul etmedi. Şeyh Sadreddin-i Konevî Hazretleri bir gün, Şeyh Evhadüddin'in Mısır hizmetine geldiğini işitti. Hemen kalkıp bulunduğu yere geldi. Şeyh Muhyiddin-i Arabî hazretleriyle kendi arasında meydana gelen durumları anlattı ve Şeyh Evhadüddin'in aracılık yaparak bu soğukluğun ortadan kaldırmasını istedi. Bundan sonra, bir gün Evhadüddin-i Kırmânî Hazretlerinin Şeyh Muhyiddin-i Arabî hazretleri hizmetine gelip birbiriyle tanıştıktan sonra, Şeyh Evhadüddin, Şeyh Sadreddin'in sözlerini, menkıbelerini anlattı ve onu çok abartılı bir şekilde övdü. O kadar ki kendinden üstün tuttu.. Güzel şekilde ve çekici anlatımıyla, o meydana gelen soğukluğu Şeyh Muhyiddin-i Arabî'nin mübarek hatırlarından aldı. ..Yine Şeyh Sadreddinle (görüşmek) istedi ve Şeyh Sadreddin'e bir adam gönderip oraya çağırıldı. Ve gönülleri hoş olup birbirlilerine gidip gelmeye başladılar.

2.6. Sadreddin-i Konevî'nin Hadis Dersleri Vermesi

Sadreddin-i Konevînin hadis dersleri verdiği bilinmektedir. Bu derslerde muhtemelen Mecdüddin İbn Esîr'in Câmîü'l-Usûl adlı eserini takip ediyordu. Bu eserin Şu anda İzzet Koyunoğlu kütüphanesinde olan nüshasının evvelden Sadreddin Konevî'nin kütüphanesinde olduğu Mikail Bayram tarafından tesbit edilmiştir (9). Bu husus menkıbelerde de tesbit edilmektedir. Ayrıca bu durum bazı monografilerde de ifade edilmiştir (10).

“Böyle naklolunur ki bir gün Şeyh Sadrüddin-i Konevî Hazretleri ehâdis-i nebevî dersine meşgul idi. Hazret-i Mevlânâ kapudan içeri geldi. Hazret-i Şeyh murâd eyledi ki bu günkü meclisün dersini Hazret-i Mevlânâ tahkîk ve takrîr idüp safâ kesb ideler..” (RM 18a/18-18b/3; MA, I, s 424).

“Böyle anlatılmıştır: Bir gün Şeyh Sadreddin-i Konevî Hazretleri hadis dersiyile meşguldü. Hazret-i Mevlânâ içeri geldi. Hazret-i Şeyh, o günkü dersin Hazret-i Mevlânâ tarafından

gerçekleştirilmesini ve anlatılmasını ve kendilerinin de safâ kazanmalarını istedi...”

2.7. Sadreddin-i Konevî'nin Maddî Durumu

Sadreddin-i Konevî çok zengin bir hayat sürerdi. Tekkesi adeta bir saraydı. Saray yavrusu konağında hadis okuturdu. Devrin beyleri, bilginleri ve Konya'nın ileri gelenleri onun talebesiydi ve derslerini izlerler, Sadreddin'e Şeyh-i Kebîr diye hitap edip saygı gösterirlerdi. Müritleri zenginliği konusunda karşılaştıkları itirazlara “Bu hal Şeyhimize zarar vermez, nitekim tatlı da harareti olana dokunur, ama hekime dokunmaz.” derlerdi (11). Bu duruma aşağıdaki menkıbede temas edilmektedir:

“...Hazret-i Şeyh Sadrüddîn-i Konevî (n.m.), zamânlarında mâl-i dünyâyâ mâlik idi.Hattâ altun ve gümüş asâlu kapucuları var idi. Ve bir nice rengârenk libâsda oğlanları var idi. Mahbûb ve mergûb idi. Gümüş ve altun leğen ve ibrikden âbdest alurlardı. Sultân Alâüddîn (t.s.) Şeyh'ün evzâ ve etvârına nazar kılup hâtır-ı şerîflerine hutûr idüp buyurmuşlar ki “Bu merd bunca mâlî tahsîl idüp ve bu oğlanlara şehvet nazarı ile nazar etmez mi ki âteş ile penbenün ne işi ola? Âteş ile ikisi berâber gele. Hâl ne ola?” diyü tefekkür idüp ta'acçübde iken Hazret-i Şeyh Sadrüddîn el-Konevî Sultân Alâüddîn'ün hâtırına hutûr iden vâkıa ma'lûm idinüp bir hokka içine bir mikdâr penbe ve üzerine bir mikdâr âteş koyup ve hokkanın kapağın örtüp bir dervîş yedine vaz idüp buyurmuşlar ki “Bu hokka Sultân Alâüddîn yedine bizzât kendün vir.” diyü emreyleyüp, dervîş dahi me'mûr olduğı üzere Sultân Alâüddîn ('e verdi.) Sultân Alâüddîn mezkûr hokka dervîş yedinden alup, hokkanın kapağın açup gördi ki âteş yanar, penbenün bir kılı yanmamış. Sultân Alâüddîn ata binmeyüp Hazret-i Şeyh'i yayan ziyâret idüp bâb-ı hikmetden bir nice bâb açıldı...” (RM.6b/5-7a/6)

“ Hazret-i Şeyh Sadreddin-i Konevî (Allah kabrini nurlandırın), devrinde dünya malına sahipti. Hatta altın ve gümüş sopalı kapıcıları (bile) vardı. Renk renk elbiseli genç hizmetçileri vardı. Sevilen ve râğbet edilen bir kişiydi. Gümüş ve altın leğen ve ibrikten abdest alırdı. Sultan Alaaddin (t.s) şeyh'in durum ve tavırlarına bakmış. Zihinlerine şöyle bir düşünce gelmiş: “Bu kişi, bu kadar malı kazanmış. Bu hizmetçilere şehvetle bakmaz mı, ateşle pamuk bir arada nasıl bulunur, bu durum nedir?” Bu düşünce ile şaşkın iken Hazret-i Şeyh Sadreddin el-Konevî, Sultan alaaddin'in zihnine gelen

düşünceleri (manevî olarak) öğrendi. Bir hokka içine bir parça pamuk ve bir parça ateş koydu. Hokkanın kapağını kapatıp bir dervîşin eline verdi ve ‘Bizzat Sultan Alaaddin'in eline ver.’ diye tembihledi. Dervîş de emredildiği gibi yaptı. Sultan Alaaddin söz edilen hokkayı dervîşin elinden alıp kapağını açınca, ateşin yandığını, ancak pamuğun bir kılının bile yanmadığını gördü. Sultan Alaaddin ata binmeden, yaya olarak Şeyh'i ziyaret etti. Hikmet kapılarından bir çok kapının açıldı (ğı bir sohbet oldu.)”

2.8. Sadreddin-i Konevî'nin Evhadedin-i Kirmanî'den Ders Alması

Sadreddin-i Konevî'nin yetişmesinde en büyük katkı Muhyiddin-i Arabî'den olmuştur. Ama onun dışında da devrin büyük âlimlerinden öğrenim gördüğü anlaşılmaktadır. Bunlardan biri de Evhadeddin-i Kirmanî'dir. Bu kişi İbn Arabî'nin çok eskiden beri Konya'dan tanıyıp dost olduğu biridir. İbn Arabî darıldıklarından ötürü bu zaman içinde Evhadeddin'den ders görmüştür. Bu ders alma on beş, on altı yıl sürmüştür. Ancak bazı rivayetlerdeki İbn Arabî'nin ölümünden sonra bu halin meydana gelmesini ihtiyatla karşılamalıyız. N. Keklik'in haklı olarak dikkat çektiği gibi Evhadeddin, Muhyiddin'den önce vefat etmiştir (12). Bu durum menkıbede şöyle yer almaktadır:

1. “..bir gün Şeyh Muhyiddîn-i Arabî Hazretleri Şeyh Sadrüddîn'i alup, Şeyh Evhadüddîn Hazretlerinin katına geldi. Eyitdi kim “Benüm şefkat idüp ve gönül bağladuğum Şeyh Sadrüddîn'dür. Hizmetünüze ma'lûmdur ki bu benüm kendi sulb oğlum mesâbesindedür. Belki dahi yegrekdür. Ve nice yıllar ata oğluna ve şeyh müridine ve üstâd şâkirdine itdüğü sıfatlar veya yoldaş olmağın ahvâlını cemî cevâhib ile ikâmete irişdirmişüm ve hiç bir vech ile üzerümde hakkı kalmamışdur. Şöyle kim zâhirini fazîlet-i ulûm ile ârâste eyledüm. Ve bâtınını efdâl-i umûr ile ve esrâr-ı hakâyık ile bezedüm. Hak celle ve alâ'ya giden tarîkün keyfiyyetini irşâd ve hidâyet eyledüm. Ve mâniî Bâr(î) Teâlâ hizmetünüze havâle eylemişdür kim Şeyh Sadrüddîn'e şimden sonra inâyet ve riâyet ve icâbet eylemek hizmetünüze müte'allıkdur.” Didi. Ve Şeyh Evhadüddîn Hazretleri dahi Şeyh Muhyiddîn-i Arabî hazretlerinin mübârek hâtırına riâyet itmek cihetinden bu ma'nî icâbet idüp mahall-i kabûlde vâki oldı. Ve Şeyh Muhyiddîn-i Arabî Şeyh

Sadrüddîn'i Evhadüddîn-i kirmânî hizmetine ismarladı (RM 20a/10-20b/7).

“Bir gün Şeyh Muhyiddin-i Arabî Hazretleri, Şeyh Sadreddin'i alıp Şeyh Evhadeddin Hazretlerinin katına geldi.(Şöyle) dedi: “(Bu benim şefkat ettiğim, gönül bağladığım Şeyh Sadreddin'dir. Siz de bilirsiniz ki benim soy oğlum gibidir. Belki daha da iyidir. Nice yıllardan beri, baba oğluna, şeyh müridine, üstat talebesine kazandırdığı özellikler ve yoldaş olma hallerini her yönüyle verdim. Şöyle ki dışını ilimlerin erdemiyile süsledim. İçini işlerin en erdemlisiyle ve hakikatlerin sırlarıyla bezedim. Allah'a giden yolun keyfiyetini öğrettim ve yol gösterdim. Manevî olarak Allah sizin hizmetinize havale etmiştir. Şimdiden sonra ona yardım etmek inayet, icabet ve riayet etmek size aittir.” dedi. Şeyh Evhadeddin Hazretleri de, Şeyh Muhyiddin-i Arabî Hazretlerinin mübarek hatırına uymak yönünden, bu manevî çağrıya icabet edip kabul etti. Ve Şeyh Muhyiddin-i Arabî, Şeyh Sadreddin'i, Evhadeddin-i Kirmanî'ye ismarladı.”

2. “...Şeyh Sadrüddîn-i Konevî Hazretleri, Şeyh Evhadüddin-i Kirmanî Hazretlerine on beş, on altı yıl mülâzemet eyledi. Tâ kim bu resme merâtib ve makâm ve menzilet ve tarîk, sülûk ve irşâd ve esrâr-ı zikr ve terbiyet-i ashâb, halvet cemâsin Hazret-i Şeyh Evhadüddîn-i Kirmânî Hazretlerinden iktisâb eylemişdür. Ve Şeyh Sadrüddin Hazretleri yâd kılurdu kim iki dâyenün südin emmişüm: Biri Şeyh Muhyiddin-i Arabî Hazretleri ve biri Evhadeddin-i Kirmanî rahîmehullah aleyhim ecmaîn.”

“...Şeyh Sadreddin-i Konevî Hazretleri, Şeyh Evhadeddin-i Kirmanî Hazretlerine on beş, on altı yıl hizmet etti. Bu şekilde, mertebeler, makam, derece, yol, sülûk ve irşât, zikrin esrarı dostların terbiyesi, halvet, hepsini Şeyh Evhadeddin-i Kirmanî Hazretlerinden elde etmiştir. Şeyh Sadreddin iki sütannesinin sütünü emmişim: Biri Şeyh Muhyiddin-i Arabî Hazretleri, ve diğeri Evhadeddin-i Kirmanî Hazretleri (r.a), diye belirtmiştir.”

Sadreddin-i Konevî gibi, Türk milletini yetiştirmiş olduğu en önemli fikir ve tasavvuf adamının pek de açık olmayan hayat hikâyesinin bazı bölümlerine, menkıbeleri yansıtmış şekliyle ışık tutmak istedik. Menkıbelerin tarihî haikatleri olduğu gibi yansıtması, elbette söz konusu değildir. Gerçek biyografisi olmadığı zaman, karşılaştırmalar ve tahliller yaparak sislerle kaplı hayatını tespit

çalışmanın gerekli olduğuna inandığımızdan bu çalışmaya yöneldik. Daha önce Nihat Keklik'in, hayatının bazı noktaları üzerine yazdıklarını da gözden irak tutmayarak Regayibü'l-Menâkıb, Menâkıbü'l-ârifin ve Risâle-i Sipehsâlar'ı karşılaştırarak, hayatının bazı noktalarının menkıbelerde nasıl yer aldığını gösterdik. Bu karşılaştırma yapabildiğimiz menkıbeler, daha çok Mevlânâ'nın da yer aldıklarıdır.

3. SONUÇ

Sonuç olarak İbn Arabî ile tanışması, üvey babası olması, Sultan Alaaddin ile tanışması, Evhadeddin-i Kirmanî'ye talebe olması, Mevlânâ ile dost olması ve onun cenaze namazını kıldırması gibi olayları menkıbelerin verileriyle ele aldık. Bunların bazıları gerçeğe uymuyorsa, ona da işaret ettik. Gördük ki Şeyh-i Kebîr diye, devrinde anılan Sadreddin-i Konevî, üzerinde daha çok çalışmanın yapılması, bir çok monografilerin gerçekleştirilmesi gereken ve İslâm dininin Türk milletinin idrâkine uygun gelmesinde önemli bir bilgin, sufi ve düşünürümüzdür.

DİPNOTLAR

(1) Bu konuda tahlilî bir çalışma **Mahmud Erol Kılıç**: *İbnu'l-Arabî'nin 1. İzzeddin Keykâvus'a Yazdığı Mektubun Işığında Dönemin Dinî ve Siyasî Tarihine Bakış*. 1. Uluslararası Selçuklu Kültür ve medeniyeti Kongresi, Bildiriler 11, Konya: 2001, s. 15- 19

(2) Bu konuda geniş bilgi için bak. **Mikail Bayram**: “Sadrü'd-din-i Konevî ile Nasirü'd-din-i Tûsî'nin mektuplaşması” S.Ü. Fen Edebiyat Fakültesi ' Dergisi... Ayrıca aynı müellif: “Sadru'd-Din Konevî Kütüphanesi ve Kitapları” *Marife*; Yıl.1, sayı.2, s. 179-186, İstanbul: 2002.

(3) Bak. **Mikail Bayram**: *Ali Evren*, Konya: 1993

(4) Ayrıntılı bilgi için bak: **Nihat Keklik**: *Sadreddin Konevî felsefesinde Allah – Kâinât ve İnsan*, İstanbul: 1967, giriş kısmı

(5) Kitabın müellif veya musannifi eserde Şeyh Musa Sadrî olarak belirtilmiştir (1b/5; 2a/4). Metinde bu şekilde belirtilmesine rağmen mesela Gölpınarlı Mektuplar/236'da Emin Dede'nin diye belirtmiş. Ayrıca Osman Ergin aslen M. Emin Efendi'ye ait olduğunu, Musa Sadrî tarafından tahrif edildiğini bildirmiştir. Bu farklı bilgiyi tahkik ettiğimizde, 1223 hicri ve 1271 hicri tarihli Hacı Mahmud 4677 ve

4618 numaralı nüshaların müstensihisi olarak M. Emin efendi zikredilmiştir. Bu müstensih daha geç nüshalarda zühûl eseri olarak müellif olarak anılmış olabilir, düşüncesine ulaşmaktayız.

(6) N.Keklik: *aynı yer*, s. XII

(7) Mikail Bayram: *Sadru'd-dîn Konevî Kütüphanesi ve Kitapları*, s.184

(8) Sipehsâlâr: *Terceme-i Risâle-i Sipehsâlâr be Menâkıb-ı Hudavendgâr*, (Midhat Behari tercümesi) İstanbul, 1331, s. 257-258

(9) Mikail Bayram, *a.e.*,s.185

(10) Gölpınarlı,A; *Mevlana Celaleddin*, s. 230

(11) Gölpınarlı, A; *a.y.*

(12) Keklik, N.; *a.e.*,s.xiv

KAYNAKLAR

AGAR, M. Emin; *Regâyibü'l-Menâkıb* (Sadreddin-i Konevî'nin Menkıbeleri), Anka Yayınları, İstanbul: 2002

BAYRAM, Mikail; *Sadru'd-din Konevî Kütüphanesi ve Kitapları*, *Marife*, yıl: 1, sayı: 2, s: 179-186.

—————; *Sadru'd-din Konevî ile Ahi evren Şeyh Nasiru'd-Mahmûd'un Mektuplaşması*, *SÜ. Fen-Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Yıl: 1983, sayı: 2, s: 51-75

BEHARİ, Midhat; *Terceme-i Risâle-i Sipehsâlâr be- Menâkıb-ı Hudavendgâr*, İstanbul: 1331.

EFLAKÎ, Ahmed; *Ariflerin Menkıbeleri I-II*, (Manâkıbu'l-Arifin çevirisi. Çeviren: Tahsin Yazıcı) İstanbul: 1985.

ERGİN, Osman; *Sadraddin Al-Qunawi ve Eserleri*, *Şarkiyat Mecmuası*, sayı II, s: 63-90.

FURÛZANFER, B.; *Mevlâna Celaleddin*, (Çev. Feridun Nafiz Uzluğ) İstanbul: 1990 MEB yayınları, (İkinci basım).

GÖLPINARLI, A.; *Mevlana Celaleddin, Mektuplar*, İstanbul: 1999.

—————; *Mevlana Celaleddin*, İstanbul: 1952, (İkinci basım)

KEKLIK, Nihat ; *Sadreddin Konevî Felsefesinde Allah-Kainat-İnsan*, İstanbul: 1967.

KILIÇ, M. Erol; *İbnu'l-Arabî'nin I. İzzeddin Keykâvus'a Yazdığı Mektubun Işığında Dönemin Dînî ve Siyâsî Tarihine Bir Bakış, I.Uluslar arası Selçuklu Kültür ve Medeniyeti Kongresi, Bildiriler II, Konya, 2001.*

İLETİŞİM ADRESİ

Yard. Doç. Dr. Mehmet Emin AGAR

Sakarya Üniversitesi

Eğitim Fakültesi

Türkçe Eğitimi Bölümü

54300 Hendek / Sakarya

e-posta: meagar@mynet.com